

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК I

Рівне 2013

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. I / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2013. – 123 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 25 квітня 2013 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В.І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет «Острозька академія»).

Редакційна колегія:

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;
КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);
КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;
КРАВЕЦЬ Д.В., кандидат філологічних наук, доцент;
КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;
ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент;
ХОМЕЧА Н.А., викладач.

ЗМІСТ

АНДРОЩУК ЮЛІЯ Проза Миколи Хвильового у інтертекстуальному вимірі («Сентиментальна історія»).....	7
БЕЗНОСКО ЮЛІЯ Жанрові модифікації детективу в романі Василя Шкляра «Ключ».....	13
ГАЙДУК ОКСАНА Особливості розгортання теми родини в романі Олеся Ульяненка «Сталінка».....	18
ГУНТІК ОЛЬГА Кореляція теми «пропащої» жінки та ідеологічного героя у Панаса Мирного.....	25
ЗЕНЬ ПРИНА Мова художніх творів Івана Нечуя-Левицького й авторський принцип «золотої ряски».....	30
КОСТЮКОВИЧ ЯНА Рецепція села у творах «Синя книжечка» Василя Стефаника, «Мужицька смерть» Леся Мартовича та «Чічка» Марка Черемшини.....	37
КОШИНСЬКА ТЕТЯНА Художня модель соціуму в романі Володимира Винниченка «Лепрозорій».....	41
КУЗЬМИЧ ОЛЬГА Роман Василя Кожелянка «Конотоп» крізь призму постколоніального дискурсу.....	48
ЛАЗАРЧУК ЛЮДМИЛА Ніщанські мотиви у драматургії Володимира Винниченка.....	53
МАЙДАНЕЦЬ ОЛЬГА Український звичаєвий світ у романі Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки».....	58
МЕЛЬНИК ВІКТОРІЯ Міфологема храму в поетичних творах 1920-1930-х років.....	64
МІНІЧ ОЛЬГА Мелодраматизм у структурі роману Люко Дашвар «Мати все».....	68
НОСЯР ВІКТОРІЯ Інтерпретація теми міста в романах В. Домонтовича «Без ґрунту» та «Доктор Серафікус».....	73

ПАНАЩУК ІРИНА	
Образ Іншого у романі Івана Франка «Перехресні стежки».....	78
ПАРХОМЧУК АНАСТАСІЯ	
Київські координати у вимірі українського мілітарного наративу.....	83
ПИЛИПЧУК ОЛЕНА	
Художнє осмислення проблем родинного виховання у повісті Ольги Кобилянської «Ніоба».....	87
ПРОЦИШИНА ЛІЛІЯ	
Прийоми конструктивізму в поезії Валер'яна Поліщука.....	92
РЕГРУТ ПАВЛО	
Становлення художньої манери Михайла Коцюбинського у ранній період творчості.....	98
РОЗЕМБОВСЬКА ЯНІНА	
Художні особливості роману Василя Слапчука «Дикі квіти».....	104
СОЛОНІНКО ГАННА	
Проект літературної історії України в прозі Юліана Опільського.....	108
СОПРОНЮК МАРІЯ	
Символізм хронотопу драми М. Жука «Легенда».....	113
ЮРАШКЕВИЧ ІРИНА	
«Чорнобильська трагедія – німа печаль на вустах України» (урок у 8 класі за новелою «Остання дійниця» Ольги Заїки).....	119

CONTENTS

ANDROSCHUK JULIA

Intertextual dimension of the M.Khvylyowy's Prose («The Sentimental Story»).... 7

BEZNOSKO JULIA

Genre modifications in the detective «Kluch (A Key)» by Vasyl Shklyar 13

HAIDUK OXANA

Features of family theme in the novel «Stalinka» by O. Ulyanenko 18

HUNTIK OLGA

Correlation of themes of a fallen woman and an ideological hero
in creative works of Panas Myrny 25

ZEN' IRYNA

Style of conversation Nechuy-Levitskiy's personages in creative works and
the writer's principle of the «golden duckweed»..... 30

KHOSTYUKOWYCH YANA

Reception of the village-life in «Little Blue Book» by V.Stefanyk,
«The Peasant is ding» by Les Martovych and «Chichka (The Blossom)»
by Marko Cheremshyna 37

KOSHYNSKA TATIANA

Fictional model of society in the novel «Leprosarium» by V.Vynnychenko..... 41

KUZMYCH OLGA

Postcolonial discourse of romance «Khonotop» by Vasyl Kozhelyanko..... 48

LAZARCHUK LYUDMYLA

Nietzschean ideas in drama by V.Vynnychenko..... 53

MAIDANETS OLGA

Ukrainian customs in novel by «It's vice versa almost never» Marija Matios..... 58

MELNYK VICTORIJA

Temple myth in poetry 1920-1930-ies..... 64

MINICH OLGA

Melodrama elements in the structure of the novel
«To be Possessed Everything» by Lyuko Dashvar..... 68

NOSYAR VICTORIJA

Interpretation of urban topic in novels by V. Domontovych
«Beyond the Soil» and «Doctor Seraphicus»..... 73

PANASCHUK IRYNA The image of the other in the novel of Ivan Franko «Perehresni stezky» («Cross paths»).....	78
PARKHOMCHUK ANASTASIJA Kiev coordinates as dimension of Ukrainian military narrative.....	83
PYLYPCHUK OLENA Artistic interpretation problems of family education in the story of Olga Kobylyanska’s «Niobe».....	87
PROTSYSHYNA LILY Strategy of constructivism in poetry of Valerijan Polishchuk.....	92
REHRUT PAVLO Formation of the artistic style in the early works of M. Kotsyubynskiy’s.....	98
ROZEMBOVSKA IANNINA Feature peculiarities of modeling the characters in the novel of V.Slapchuk «Wild Flowers».....	104
SOLONINKO HANNA Fiction project of Ukraine history in prose by Julian Opilskij.....	108
SOPRONIUK MARIA The symbolism of the time-space drama M. Zuk «Legend».....	113
YURASHKEVYCH IRYNA «The Chernobyl tragedy as the voiceless sadness of Ukraine» (materials on the Olga Zajika’s story «Ostannya Diynytsya (A last pail of milk)» for lesson of Literature in 8 Form).....	119

Ольга Мініч

Науковий керівник – канд. філол. наук Крупка М.А.

МЕЛОДРАМАТИЗМ У СТРУКТУРІ РОМАНУ ЛЮКО ДАШВАР «МАТИ ВСЕ»

У дослідженні розглянуто основні ознаки мелодрами в українській літературі початку XXI століття, зроблено спробу визначити роль мелодраматики в структурі прозового твору. Об'єктом аналізу обрано роман Люко Дашвар «Мати все».

Ключові слова: масова література, мелодрама.

It's considered basic features of melodrama in Ukrainian literature at the beginning of the XXI century; the author tries to define the role of melodrama elements in structure of text. The object of analysis is a novel «Maty vse (To be Possessed Everything)» by Lyuko Dashvar.

Key words: popular literature, melodrama.

У XXI столітті жанр мелодрами вже не сприймається винятково як жанр драматургії, як це було на початках його існування. Зараз цей термін використовують на означення жанрів кіно та масової літератури. Оскільки змінилась сфера побутування мелодрами, то закономірним є той факт, що її родово-видові ознаки жанру не лишились сталими, вони дещо деформувались, стали більш розмитими.

Особливої актуальності питання родово-видових ознак мелодрами набуває в наш час, коли вона стає одним із провідних жанрів маскульту. В нашому дослідженні ми спробуємо виокремити головні типологічні ознаки сучасної мелодрами, як жанру масової літератури на прикладі роману Люко Дашвар «Мати все» та визначити їхню роль в структурі книги.

За літературознавчим словником-довідником, мелодрама – «різновид європейської драми XIX ст., характерними рисами якої були: морально-дидактична тенденція, гостра інтрига, гіперболізоване зображення пристрастей, прямолінійний поділ героїв на «добрих» і «злих» [3, 448].

Драматична історія життя трьох жінок у романі «Мати все» – літньої, середнього віку і зовсім юної – позначена заплутаною інтригою, яка базується на основі традиційного прийому з казок: таємна кімната з секретом, який одному з персонажів треба розгадати, а розгадка тягне за собою інші таємниці, які кардинально змінюють героїв, зміцнюють їхні характери та вносять зміни в спосіб життя. Персонажі наділені підвищеною емоційністю – герої зовсім не вміють в міру радіти чи сумувати, всі почуття тільки через край: «прокричала б. Та – ні. Кричати не можна. Взяла себе в руки, спокійно кивнула», [1, 25] «Учепилася в крісло, аж нігті побіліли, очі з орбіт, ніби за мить голову відрубають» [1, 25], «Сльоза не на підлогу. На серце» [1, 10], «упав на підлогу. Плакав, аж попух. Скрутився клубком, наче його чоботами б'ють» [1, 35]. Гіперболізація пристрастей визначає розвиток

сюжету – дрібні сімейно-побутові конфлікти викликають у героїв бурхливу реакцію, наприклад Стас після сварки з дружиною черговий раз хапає валізу і йде з дому, герої кричать, сміються, ридають, б'ються – і все це надміру, все перебільшено. Навіть любов Ліди та Стаса, Платона та Раї занадто ідеальна, в реальному житті такої не зустрінеш. Різке протиставлення добра і зла простежується в системі персонажів, в особливостях їх характерів, вчинків. У читача не виникає жодних сумнівів, хто з героїв негативний, а хто позитивний персонаж. Наприклад, Іветту, Нінуху без вагань визначаємо як «злих», а Раю, Платона – як «добрих».

Твір позначений певною морально-повчальною спрямованістю, а саме, вчить нас любити своїх рідних, не відрікатися від них за будь-яких обставин, досягати поставленої мети й рухатися далі, залишивши минуле в минулому, як це зробила Ліда. Також авторка стверджує, що будь-яке милосердя рано чи пізно винагороджується – Стас поїхав шукати Платона з Раєю (благородна місія) – а знайшов душевний спокій, що подарувала йому дитина. Ліда повернулася до матері-мачухи, і взамін за це отримала немалий спадок, Ангеліна у винагороду за доброту, яку віддавала роками, отримує звільнення від обов'язку берегти чужі таємниці. Всі ці ознаки свідчать про належність твору до жанру мелодрами.

У основу сюжету мелодрами, як правило, покладено приватне життя пересічних людей із їхніми пристрастями та розчаруваннями, прагненнями, мріями й боротьбою за щастя. Вчинки героїв роману «Мати все» підпорядковані єдиній меті – віднайти щастя. Але для кожного з них щастя індивідуальне: для Іветти Андріївни – повний контроль над життям свого сина нібито заради його добробуту, для Ліди – «золота середина» між коханням і родинним обов'язком, для Раєчки – можливість кохати Платона, жити заради нього, знехтувавши будь-якими матеріальними благами.

Мелодрама завжди охоплює окремих випадок із життя певної родини або кількох людей, що перебувають у означених обставинах. Масштабність подій не відіграє особливого значення. Мелодраматичні герої не розв'язують глобальних завдань, вони намагаються влаштувати власне життя, переймаються проблемами, які турбують їх саме зараз. Герої мелодрами, як правило, пасивні, позбавлені живих характерів, вони уособлюють прямолінійні схеми.

Сюжет роману «Мати все» складають події, пов'язані з життям пересічної київської родини – професора медицини, вдови академіка Вербицького, Іветти Андріївни Вербицької. В основу роману покладено реальну життєву історію, в якій, на думку авторки, багато людей зможуть побачити власне життя. Саме про це йдеться у рецензії відомої телеведучої Ольга Герасим'юк: «Все, що в цій книжці відбувається, погано перекладається взагалі на інший світ. Бо все це може статися лише тут і лише з вами /.../ Я зараз ходжу своїм київським Подолом, де моя домівка, і роззираюся – в якому, цікаво, будинку жили ті жінки, яких оце так помордувало любов'ю? в те, що вони були справжні я вірю абсолютно. Бо в книжках Люко Дашвар рівно стільки вигадки, скільки ми самі завжди

придумуємо про себе і тим живемо. Її історії – лише справжні, такого не придумаєш – бо, якби придумав, це було б дешевою підробкою» [1, 3]. Це ілюстрація ще однієї мелодраматичної ознаки книги Люко Дашвар, а саме – ідентифікація, співвіднесення читача з певним героєм, яка досягається завдяки використанню автором архетипних колізій та образів, що нівелюють викривлене та спотворене зображення дійсності, гіперболізацію пристрастей, почуттів головних героїв.

Основний конфлікт роману типово мелодраматичний – сімейно-побутовий, стосується таємниці родини Вербицьких та розвивається на основі вирішення побутових проблем. Варто зауважити, що головна таємниця розкривається ніби випадково, якби не вагітність Раї та необхідність Іветти знайти гінеколога для здійснення підпільного аборту, то Ліда ніколи й не дізналася б, що вона не рідна дитина, і всі жили б далі так, як жили. Долю героїв вирішив випадок – ще один традиційний мелодраматичний прийом.

Головні герої роману розподілені на добрих та поганих остаточно, тому до фіналу вони не змінюють своїх «облич». Певного прогресу в сторону добра зазнає хіба що персонаж Іветти Андріївни, яка під кінець із незламної вдови академіка Вербицького перетворюється на звичайну бабусю, прибиту горем. З іншої сторони відкривається й Ангеліна, яка впродовж всього твору функціонувала як найпозитивніший персонаж, адже від неї ніколи не виходило нічого злого; раптом стає відома причина її доброти, адже вона – хранителькою жакливого секрету хазяїв і за це має право вимагати гарного до себе ставлення й відповідної зарплати, у відповідь Ангеліна мусить «гратися» в доброту, проте після того, як помирає Іветта й таємниця втрачає свою значущість, Ліда її звільняє. Горда нянька йде, пиха та самовпевненість не дають їй навіть взяти гроші, адже вона досі не може повірити, що без неї обійдуться.

Усі персонажі роману статичні. Еволюціонує тільки особистість Ліди, яка з сентиментальної та наївної Лідочки Вербицької перетворюється у «фрау Вербицьку». Певною мірою змінюється і Стас, хоча до останнього опирається цьому.

У структуру роману вміщено й неодмінний атрибут міжстатевих стосунків у класичній мелодрамі – любовний трикутник, та ще й не один. У стосунках Ліди та Стаса ніколи не було двоє, завжди була присутня ще й Іветта, так само у подружжі Платона та Раї, які жили під тотальним контролем одержимої своїм сином матері. У відносинах Ліди й Стаса з'явився ще один – свінгер Олесь, що змусив Ліду по-іншому подивитися на своє подружнє життя, а Стаса серйозно задумався наскільки болючою є зрада, хоча й сам підштовхнув жінку до цього. Іветта з Олесем виконують класичну роль лиходіїв з мелодрами XVIII ст. Вони є «злими» персонажами, що заважають закоханим пізнати щастя, проте почасти виконують благородні функції. Наприклад, якби не Олесь, то Ліда напевно ніколи не зазнала б сексуального задоволення. А Іветта дала дівчині можливість жити по-іншому, адже невідомо, як склалося б її життя, якби мачуха не забрала її з

дитбудинку, можливо Ліді довелося б так само робити підпільні аборти за додаткову винагороду, як і її однокурснику Коцюбі.

Винятково позитивним персонажем є нянька Ангеліна, яка навіть у найскрутніших ситуаціях не втрачає оптимізму, адже сподівається на волю Божу. У художньому творі вона виглядає досить колоритно, тому що виділяється серед оточення, безкорисно всім допомагає та всіх любить. Ангеліна – типовий мелодраматичний персонаж, який виконує розважальну функцію. Її завдання в тому, щоб відволікти, розважити читача, зробити оповідь більш динамічною, енергійнішою. Своїми примовками, дивними (як на сучасну людину) забобонами нянька оживляє текст, робить його легшим для сприйняття та усвідомлення. Ангеліна ніби наближає «їхній» світ до світу «нашого», читацького. Навіть зовнішній вигляд няньки викликає посмішку: «... кругла, як гарбуз, ...з тонкою кіскою, закрученою на потилиці, добра, як свіже тісто, набожна та балакуча... реготлива...» [1, 12-13].

Мелодрама починала існувати як розважальний жанр для невибагливої публіки, мелодраматичні вистави ставилися просто на вулиці й дивитися їх міг кожен перехожий, не залежно від свого статусу та соціального положення, тому мова персонажів була простою, невибагливою, зрозумілою для всіх. Мова персонажів роману Люко Дашвар яскрава, колоритна, далека від літературної, наближена до мови простого народу, переповнена діалектизмами, жаргонізмами та просторічними сполуками. Авторка не уникає лайки, надаючи їй певного емоційного навантаження.

Роман Люко Дашвар не вимагає значного духовного досвіду та інтелектуальних зусиль, він не потребує глибокого осмислення, проте все ж розрахований на різночитання. Про це свідчить багатозначна назва твору, яку читачі можуть інтерпретувати відповідно до власного світогляду. Подвійність назви «Мати все» майстерно прихована у контексті. «Мати» у формі дієслова чи у формі іменника: МАТИ – все чи мати ВСЕ? Відповісти на це запитання читач зможе тільки особисто на останній сторінці роману.

Слово «мелодрама» часто вживається як синонім «жіночого любовного роману», що зумовлює його специфіку. Твори цього жанру зорієнтовані переважно на жіночу аудиторію, стрижневою темою у ньому є тема кохання. Проте роман «Мати все» не вписується у рамки типового любовного роману, оскільки в ньому любовна лінія переміщується на другий план, натомість на перший виходить українська жінка з її проблемами й турботами, головна увага зосереджена на двох концептах – «мати» і «материнська любов». Іветта – це збірний образ усіх матерів, які живуть для дітей: «Вербицькі жертвують усім заради щастя своїх дітей» [1, 15].

Завершується роман несподівано – Ліда, яка трималася за Стаса й повсякчас просила: «тільки не покидай», сама відмовляється від нього. Зі сентиментальної дівчини вона перетворюється на сильну жінку, яка йде тільки вперед, без проблем долаючи всі перешкоди на своєму шляху. Тільки коли-не-коли вночі «... з-за дверей долинають придушені ридання...» [1, 33],

проте вдень Ліда знову стає фрау Вербицькою – врівноваженою і впливовою.

У сучасній мелодрамі збереглися такі риси класичної, як конфлікт, що розгортається на основі кохання і (або) родинних стосунків; присутність любовного трикутника; ефектна, несподівана розв'язка. У композиційному аспекті для жанру сучасної мелодрами характерні динамічна дія, яскраві конфлікти, емоційна мова.

Джерела:

1. Дашвар Л. Мати все /Л. Дашвар. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 334 с.
2. Рецензія. Люко Дашвар. Мати все [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// books-fan.com](http://books-fan.com).
3. Мелодрама // Літературознавчий словник-довідник / ред. кол.: Р. Гром'як, Ю. Ковалів [та ін.]. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – С. 435.

Вікторія Носяр

Науковий керівник – канд. філол. наук Кирильчук О.М.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕМИ МІСТА В РОМАНАХ В. ДОМОНТОВИЧА «БЕЗ ҐРУНТУ» ТА «ДОКТОР СЕРАФІКУС»

У статті головна увага приділена висвітленню манери зображення міського середовища Віктором Домонтовичем.

Ключові слова: модернізм, урбанізм, технізація, інтелектуалізм, літературний процес 20-30-х років ХХ ст.

In the article main interest is in fictional mode by Victor Domontovych to presentation of urban milieu and location.

Key words: modernism, urban, intellectual, technical progress, literary process of 20-30th years in XX century.

На рубежі ХІХ – ХХ століть в українській літературі відбуваються значні зміни у суспільному житті України, в результаті з'являються нові теми та сюжети для письменства. Мистецтво стає урбанізованим, село відходить на другий план, воно уже не цікавить модерних письменників.

Особливий інтерес літературознавців викликає тема міста в творчому доробку письменників, яка на сьогодні є актуальною в українській та світовій літературі. Це пояснюється тим, що урбаністичні процеси проникають в усі сфери соціальних стосунків, впливають на їх формування та спричиняють безліч проблем. Поняття урбанізму в українській літературі 1920-х років розглядали В. Агеєва, Т. Гундорова, Р. Мовчан, С. Павличко, Я. Поліщук, А. Біла, В. Фоменко, М. Тарнавський.

Мета нашої статті полягає в з'ясуванні художньо-образного відтворення теми міста в українській літературі ХХ століття та з'ясуванні моделей інтерпретування літературного урбанізму у прозі Віктора Домонтовича.

У ХІХ столітті домінуючим мотивом в українській літературі було село, з його традиційною патріархальною системою цінностей. ореол ворожості навколо міста починає розвіюватися на початку 1920-х років, коли місто поступово українізується. Дослідниця С. Павличко зазначає, що для літератури «розстріляного відродження» «місто не є просто темою, топосом чи типом пейзажу. Місто є символом певного типу свідомості як автора, так і його героя. Ця свідомість достатньо рафінована, вона вихована бібліотекою, а не природою, вона пізнала філософські сумніви, розчарування й біль самотності, алієнтацію, дисгармонію» [3, 206].

Дослідник Я. Поліщук, осмислюючи проблему присутності міста в українській літературі, відзначає, що для інтелектуалів ХІХ століття урбаністичний простір набуває чіткого негативного забарвлення в силу асимілятивного імперського впливу, що походив із великих міст. Лише у ситуації 1920-х років, під впливом політики українізації, формується